

Reactie op de strategische agenda voor het hoger onderwijs

Interstedelijk Studenten Overleg
Bemuurde Weerd o.z. 1, 3514 AN Utrecht
T 030-230 26 66 / F 030-230 44 11
E iso@iso.nl / I www.iso.nl

Utrecht, 29 november 2007

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	4
2. Onderwijskwaliteit	6
2.1 Bijzondere kwaliteit en excellentie	6
2.2 Studiekeuze	6
2.3 Onderwijsintensiteit: contacturen en schaalgrootte	7
2.4 De docent op een voetstuk	7
2.5 Differentiatie	8
2.6 Studiesucces en kwaliteit	8
2.7 Indicatoren studiesucces en kwaliteit	8
3. Participatie	9
3.1 Bijzondere aandacht voor allochtone studenten	9
3.2 Leven Lang Leren	9
4. Verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt	10
4.1 Samenwerking onderwijs-arbeidsmarkt	10
4.2 Professionele masteropleidingen	10
4.3 Ondernemerschap	10
5. Internationalisering	11
5.1 Meer samenwerking	11
5.2 Diploma Supplement	11
6. Sturing van het stelsel	12
6.1 Extra publieke investeringen op basis van meerjarenafspraken en stimuleringsbudget	12
6.2 Financiering en sturing	12
6.3 Verhoging collegegeld	12
6.4 Studiefinanciering	13
6.5 Overige aanpassingen van de wet	13
6.6 Schakelvoorzieningen HBO-WO	13
6.7 Toezicht en accreditatie	13
6.8 Experimenten met institutionele hervormingen	14
6.9 Collegegelddifferentiatie	14
6.10 Selectie als matching	14
6.11 Open bestel	14
7. Uitwerking onderzoek en wetenschap	15
7.1 Graduate schools naar Amerikaans model en tenure track	15
7.2 Innovatieplatform en programma directie kennis en innovatie	15

VOORWOORD

Het kabinet Balkenende IV heeft honderd dagen nodig gehad om tot een algemeen beleidsplan te komen waarin de speerpunten voor de regeerperiode van het kabinet staan geformuleerd. De passage in het 100-dagenplan over het Nederlandse hoger onderwijs is kort en weinigzeggend. Het onderwijs zou kleinschaliger moeten worden en er moeten beurzen komen voor excellente studenten. Verder valt te lezen dat er in de zomer van 2007 een strategische agenda voor het hoger onderwijs gepresenteerd zou worden.

De strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid is inmiddels uitgekomen. Op 23 november 2007 om precies te zijn. Deze agenda kent wel, in tegenstelling tot het 100-dagenplan een uitvoerige beschrijving van de plannen van minister Plasterk voor de komende regeerperiode.

De minister heeft op veel verschillende beleidsterreinen ambitieuze doelstellingen geformuleerd. In 2014 moet de uitval van studenten in de bachelorfase fors verminderd zijn met in totaal 50%. De kwaliteit van het onderwijs moet omhoog en de docent moet weer op een voetstuk. De algemene lijn van de minister is goed te volgen, maar de manier waarop de minister zijn doelstellingen denkt te behalen schiet tekort of is volgens ons een verkeerde keuze.

Het Interstedelijk Studenten Overleg heeft als grootste studentenvertegenwoordiger een uitgebreide reactie geschreven op de strategische agenda, omdat er veel beleidsvoornemens instaan die de studenten direct raken op de lange termijn en zelfs al op de korte termijn. Deze reactie van ons ligt hier nu voor u. Wij hopen dat u met veel aandacht onze reactie tot u zult nemen.

Namens het ISO-bestuur 2007-2008

Bastiaan Verweij
Voorzitter

1. Samenvatting

De strategische agenda voor het hoger onderwijs (SA) is het beleidsdocument aan de hand waarvan de minister van OCW de komende jaren zijn beleid vorm zal gaan geven. De agenda is opgebouwd uit een algemeen deel met algemene uitgangspunten en beschrijvingen van de huidige situatie en een tweetal hoofdstukken: Hoger Onderwijs en Onderzoek en Wetenschap. De reactie van het ISO zal zich met name richten op het Hoger Onderwijsdeel.

De minister stelt in zijn beleid een breed scala aan hervormingen voor. Zo wil hij het studiesucces in de bachelorfase verhogen, de uitval aanpakken en de kwaliteit van het onderwijs naar een hoger niveau brengen. Ondanks dat het ISO zich met deze uitgangspunten kan verenigen, vindt het ISO dat de minister toch een aantal negatieve maatregelen voorstelt.

Het ISO ziet niets in collegegelddifferentiatie als middel om excellentie en kwaliteit te bevorderen. Het beroept zich hierbij op de tussenrapportage van commissie *Ruim baan voor talent*. Er is weinig bewijs dat er een correlatie tussen deze twee begrippen zou zijn. Het enige effect dat zou kunnen optreden is de negatieve uitwerking zoals die staat beschreven in de SA: de mogelijke uitholling van reguliere opleidingen. Ook als het gaat om collegegelddifferentiatie voor alleen de master heeft het ISO grote bezwaren. De experimenten rondom opening van het bestel wijst het ISO af. Er is nog geen bewijs gevonden dat dergelijke maatregelen bijdragen aan het bevorderen van de kwaliteit van het onderwijs.

Als het gaat om toezicht op de hoger onderwijssector vraagt het ISO in deze reactie wederom aandacht voor de Hoger Onderwijs Autoriteit (HOA). In mei 2007 bracht het ISO de notitie *'Zuiver op de Graad'* uit waarin een advies staat over de vorming van de HOA. De ontwikkeling van de HOA is gericht op het integreren van verschillende organisaties zoals de Onderwijsinspectie, CFI en de NVAO of onderdelen daarvan. Het ISO denkt daarmee de bureaucratie in de registratie en controle enorm te verminderen. Deze autoriteit moet een duidelijk gezicht krijgen, niet alleen voor de hogescholen en universiteiten, maar ook voor studenten.

Het ISO vindt het een gemiste kans dat de minister het bekostigingsakkoord van de onderwijskoepels niet volledig heeft overgenomen. Het hoofdlijnenakkoord is zo opgesteld dat letterlijke overname in de SA mogelijk zou zijn. Door deze bewoordingen aan te passen ontstaan er toch weer twijfels bij de uitleg van het bekostigingsvoorstel in de SA.

Op het gebied van medezeggenschap ziet het ISO nog veel mogelijkheden voor deze minister. Het ISO zal hier zelf aan bijdragen door middel van een notitie die binnenkort verschijnt. Hierin zal onder andere de mate van inspraak van de medezeggenschap, de relatie met college van bestuur en de facilitering aan bod komen. Daarnaast wil het ISO het belang van opleidingscommissies onderschrijven. Op dit moment functioneren veel opleidingscommissies nog niet naar behoren terwijl deze commissies een belangrijke spil zouden moeten zijn in de interne kwaliteitszorg van instellingen.

Als het gaat om het bindend studieadvies (BSA) wil de minister gaan kijken naar het verruimen van de mogelijkheden. Deze gedachte staat wat het ISO betreft haaks op de voornemens voor groter studiesucces en minder uitval. Studenten in hun tweede of derde jaar van het programma te blokkeren om verder te gaan is pedagogisch en op lange termijn ook economisch onverantwoord en onwenselijk. Het ISO is dus tegenstander van de mogelijkheden tot verruiming tot het geven van een Bindend Studie Advies (BSA).

De SA is wat betreft internationalisering zeer beknopt. Wil Nederland zich echter op dit gebied echt gaan ontwikkelen, is er vanuit het departement meer sturing nodig. Op dit moment zijn er weliswaar veel mensen mee bezig, maar dan wel op eilandjes. Internationalisering is een groot speelveld waarin we beter moeten samenwerken om bepaalde doelstellingen te kunnen realiseren. De voornemens in de SA wat betreft aansluiting tussen onderwijssectoren worden door het ISO ondersteund. Op dit moment schiet dit beleid ernstig tekort, waardoor er weinig terecht komt van het

vormgeven doorlopende leerlijnen. Om dit beleid te ondersteunen moet de regie van het systeem weer in één hand genomen worden. Te vaak vinden ontwikkelingen in het onderwijs parallel plaats zonder dat er goede afstemming plaatsvindt. Als er naar wordt gestreefd de deelname te vergroten, studiesucces te maximaliseren en aansluitingsproblemen te beperken moet vooral het gehele onderwijs in samenhang worden benaderd. Het ISO ziet de afspraken met de koepels hieromtrent graag tegemoet.

Het ISO onderschrijft het belang om studenten te enthousiastmeren zodat zij zelf een meer actieve houding met betrekking tot het onderwijs aannemen. Om die reden heeft het ISO in samenwerking met de KNAW de invoering van 'Akademie assistenten' geïnitieerd. Dit past in het beleid van het ministerie waarin nieuwe maatregelen worden aangekondigd die zich onder meer richten op de kwaliteit, de variatie en de uitdaging in het hoger onderwijs.

In de SA wordt op veel plaatsen gerefereerd aan excellentie. Het ISO is zeker geen tegenstander van specifieke projecten om 'excellente' studenten meer uit te dagen. Toch wil het ISO ook blijvend aandacht vragen voor studenten die met moeite een '6' kunnen halen en voor instellingen die wel opleidingen die alles in het werk stellen om deze groep studenten een diploma te laten behalen. Het gaat erom dat studenten zich tijdens hun opleiding zo goed mogelijk ontwikkelen. Daarbij is het dus net zo 'excellent' om een student van een '5' naar een '6' te tillen, als dat een student van een '7' naar een '8' gaat. Daarnaast valt deze doelstelling binnen de doelstelling om in 2020 50 procent van de beroepsbevolking hoger opgeleid te hebben.

Het ISO geeft in deze notitie een kritische reactie op de strategische agenda. Toch is het ISO niet overwegend negatief op de beleidsvoornemens van de minister. Op zowel bekostiging als accreditatie volgt de minister het onderwijsveld, dat hier zelf met een akkoord is gekomen. Het vertrouwen wat de minister in het veld heeft, wordt door het ISO gewaardeerd. Tenslotte is het ISO blij met de algemene koers die deze minister wil gaan varen: er moet meer aandacht zijn voor kwaliteit, meer bevolkingsgroepen moeten gaan participeren in het hoger onderwijs en de uitval moet worden teruggedrongen. Het is nu aan het departement om deze voornemens om te zetten in concreet beleid waarmee er echt iets kan gaan veranderen. Alleen op deze manier kunnen de ambitieuze doelen die in deze agenda worden gesteld in 2012 worden bereikt.

2. Onderwijskwaliteit

Onderwijskwaliteit vormt het hart van het Nederlandse hoger onderwijs. Door de behoefte aan meer hoger opgeleiden ontstaat er een dilemma tussen kwantiteit en kwaliteit: is een groeiende deelname aan het hoger onderwijs te combineren met het verbeteren van de studiecultuur en de kwaliteit? Door de diversiteit in studenten bestaat er bij universiteiten en vooral in het HBO de uitdaging om kwantiteit, variëteit en kwaliteit met elkaar in balans te brengen. In de *Strategische Agenda voor het hoger onderwijs en wetenschap (SA)* worden hiervoor een aantal aandachtspunten genoemd. De volgende punten behoeven volgens het ISO nadere toelichting dan wel aanpassing.

2.1 *Bijzondere kwaliteit en excellentie*

In de SA staat het voornemen om meer differentiatie toe te passen in de vorm van colleges, honours classes en andere excellente programma's. Daarnaast is aangegeven dat excellentie van groot belang is in internationaal perspectief. Het ISO is van mening dat meer erkenning voor de verschillen tussen studenten wenselijk is. Immers, 53% van de studenten op het HBO en 37% in het WO beweert niet of niet genoeg te worden uitgedaagd. Dit zijn dus studenten die meer verantwoordelijkheid kunnen en willen nemen. Het is dan ook logisch dat er voor deze categorie studenten, de bovenkant van de studentenpopulatie, meer differentiatie wordt toegepast. Daarnaast acht het ISO het wenselijk dat er rekening wordt gehouden met de verschillen in studentenpopulatie wat betreft leeftijd, ervaring en mogelijke tijdsbesteding voor de studie.

De beweegredenen zijn dus helder. Maar wat is nou excellent? En wat is een excellent programma? En wat mag er verwacht worden van excellente tracés? Het ISO is van mening dat er niet of niet genoeg aandacht wordt geschonken aan de terminologie omtrent excellentie. Om die reden behoeft de term *excellentie* meer opheldering vanuit het ministerie.

In het algemeen openbaart excellentie zich in het onderwijsaanbod zelf, bij de studenten en bij de docenten. Daarnaast vraagt het ISO bij het definiëren van excellentie om rekening te houden met het verschil tussen excellentie van niveau en excellentie van kwaliteit. Bij excellentie in niveau van de opleiding denkt het ISO aan een niveau dat het normale curriculum overstijgt. Onder excellente kwaliteit van onderwijsaanbod verstaat het ISO dat er aandacht gegeven wordt aan kleinschaligheid, intensieve begeleiding en betrokkenheid van gemotiveerde docenten en studenten.

Als laatste dient er nog een kanttekening te worden gemaakt. Op dit moment schieten excellente programma's als paddestoelen uit de grond. Met dien verstande wil het ISO tevens aandacht blijven vragen voor studenten die het wel met moeite een 6 kunnen halen en voor instellingen dan wel opleidingen die alles in het werk stellen om deze groep studenten een diploma te laten behalen. Daarnaast heeft het kabinet zich gecommitteerd aan de doelstelling om 50 procent hoger opgeleiden in 2020 te behalen. Deze doelstelling zal niet gehaald worden wanneer alle aandacht uitgaat naar een klein groepje studenten. Concreet betekent dit dat excellente tracés, volgens het ISO, in kleine getale aangeboden moeten worden.

2.2 *Studiekeuze*

Studiekeuze123.nl is een handig instrument voor studenten in de oriëntatie op hun studiekeuze. De site bundelt overzichten van gegevens die makkelijk toegankelijk zijn voor scholieren. Van belang is wel dat de geboden informatie in het juiste perspectief wordt beoordeeld. Studentoordelen zijn bijvoorbeeld niet noodzakelijk een kwaliteitskenmerk van een opleiding, deze oordelen dienen slechts als referentiekader te worden gezien.

De minister blijft in de SA cryptisch over de vergelijkbaarheid van opleidingen. Ook de huidige accreditierapporten hebben uitgewezen niet geschikt te zijn voor het *ranken* van opleidingen. Het vergelijken van de kwaliteit opleidingen op een valide manier is heel bruikbaar, maar in de praktijk blijkt dit echter zeer lastig. Het ISO hecht er daarom veel waarde aan dat opleidingen transparant zijn over hun inhoudelijke programma. 'Waarom is een studie rechten in Groningen anders dan in Amsterdam?'

Daarnaast pleit het ISO voor meer experimenten zoals het onlangs uitgevoerde pilotproject met de Duitse CHE, CHEPS, Universiteit Leiden en de Vlaamse minister van Onderwijs waarin nauw met studiekeuze¹²³ wordt samengewerkt. Het continueren van pilots en onderzoeken naar grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden op het gebied van studie-informatie is essentieel om de Europese Hoger Onderwijsruimte te stimuleren.

Ondanks de mogelijkheden die het internet ons biedt, moet digitale studiekeuze informatie volgens het ISO nooit in de plaats komen van persoonlijke voorlichting op middelbare scholen en (open dagen van) universiteiten.

2.3 Onderwijsintensiteit: contacturen en schaalgrootte

'Studenten worden niet altijd uit zichzelf enthousiast', zo vermeldt de SA. Dit houdt in dat het enthousiasme bij studenten opgewekt moet worden door middel van kleinschaligheid en meer contacturen. Het ISO onderschrijft het belang om studenten te enthousiasmeren zodat deze zelf een meer actieve houding met betrekking tot het onderwijs aannemen. Wel wil het ISO benadrukken dat meer contacturen niet per definitie bijdragen aan een hogere onderwijsintensiteit. Er is een verschil tussen een vermeerdering van het aantal contacturen met colleges voor een grote groep studenten en het besteden van contacturen aan studeren in kleine (werk)groepen. Dit betekent dat onderwijsintensiteit gelinkt is aan de docent/studentratio. Het ISO vindt dat alleen wanneer een koppeling wordt gemaakt tussen contacturen en kleinschalig onderwijs er recht wordt gedaan aan de doelstelling om een hogere onderwijsintensiteit te bereiken. Omdat de noodzakelijkheid van een hogere onderwijsintensiteit opleidingsgebonden is, vindt het ISO dat er dus ook per opleiding bekeken moet worden naar de gewenste hoogte van deze intensiteit. Het ISO is van mening dat er in dit proces een belangrijke rol voor de opleidingscommissies is weggelegd.

Om studenten op andere manieren te enthousiasmeren heeft het ISO in samenwerking met de KNAW de invoering van 'Akademie assistenten' geïnitieerd. Het voorstel is erop gericht om goede en enthousiaste mensen de kans te geven een tijd in de omgeving te verkeren van een excellente wetenschapper. Dit alles sluit naadloos aan bij de plannen van het ministerie van OCW waarin nieuwe maatregelen worden aangekondigd die zich onder meer richten op de kwaliteit, de variatie en de uitdaging in het hoger onderwijs. Het ministerie heeft ook meerdere malen het belang van duurzame en kwalitatief hoogwaardige wetenschap benadrukt.

2.4 De docent op een voetstuk

Een goede docent is essentieel voor de kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs. Om dit te bewerkstelligen zouden docenten allereerst meer gewaardeerd moeten worden voor hun werkzaamheden. In deze context is het van groot belang om de vakdidactische vaardigheden van een docent te belichten. Deskundigheid hebben is immers heel iets anders dan deze deskundigheid overbrengen. De achterliggende reden waardoor vakdidactische vaardigheden nog niet de aandacht krijgen die zij behoeven vindt grondslag in het feit dat de koppeling tussen onderzoek en onderwijs niet genoeg aanwezig is. In internationale rankings gaat alle aandacht uit naar het niveau van het onderzoek waardoor onderwijs niet altijd alle aandacht krijgt die het zou moeten. Dit mechanisme is ook van toepassing op de docenten: docenten worden namelijk meer gewaardeerd om hun onderzoekskwaliteiten dan om hun onderwijskundigheid.

Het ISO moedigt dan ook het initiatief van de VSNU voor wederzijdse erkenning van onderwijskwalificaties aan. Op dit moment maken de universiteiten gebruik van Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO). De Universiteit Utrecht hanteert daarnaast ook nog de Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO). Het ISO zou graag een uitbreiding van het gebruik van SKO op universiteiten willen stimuleren. Ook vrijwel alle docenten op hogescholen zijn of worden geschoold om op pedagogisch-didactisch verantwoorde wijze les te geven. Wel is de wijze waarop de professionaliteit van de docent wordt versterkt erg divers.

Daarnaast zou het ISO ervoor willen pleiten om de mogelijkheid tot invoering van *external examiners* te onderzoeken. In dit systeem maakt iedere docent deel uit van een examencommissie van een vergelijkbare opleiding aan een andere instelling. De docent geeft vanuit die rol feedback over het onderwijs aan de opleiding. Dit zorgt voor objectiviteit en vergelijkbaarheid.

Het ISO is blij met het initiatief om de bureaucrativering, die ten koste gaat van het primaire proces, te willen aanpakken. Daarbij ziet het ISO uit naar de bureaucratiemeter die het ministerie in samenspraak met hogescholen, universiteiten en studenten wil ontwikkelen om op deze manier de verhouding tussen overhead en primair proces in de gaten te houden.

2.5 *Differentiatie*

Het ISO is met de minister van mening dat verschillende studenten een verschillende aanpak behoeven. Vooral nog ziet het ISO vooral differentiatie binnen opleidingen als de meest wenselijke invulling hiervan. Door studenten maatwerk te bieden kan de studiecultuur aanzienlijk worden verbeterd, zowel aan de onder- als de bovenkant. Onduidelijk blijft wat de minister met deze voornemens wil gaan doen behalve het meten van enigszins breekbare criteria, zoals 'het aantal studenten dat als zeer bedreven kan worden beschouwd'. Volgens het ISO moet de minister een deel van het 'excellentiebudget' labelen voor differentiatieprojecten binnen opleidingen. Opleidingen kunnen zich voor dit geld inschrijven. Op deze manier kan het geld doelmatig worden besteed.

2.6 *Studiesucces en kwaliteit*

De ambities van de Strategische Agenda rondom de 'aanval op de uitval' zijn helder. De uitwerking wordt echter niet geconcretiseerd en voornamelijk uitbesteed aan het veld. Op centraal niveau zou het ISO graag meer duidelijkheid hebben over hoe deze 'aanval op de uitval' binnen instellingen vorm gaat krijgen. Wordt de extra *lumpsum* besteed aan extra studiebegeleiders of wordt door selectie en 'cadeaupunten' getracht de uitval terug te schroeven. De minister zou hier in onze ogen een mening over moeten uitspreken en onderdeel laten zijn van de afspraken met HBO-Raad en VSNU. Het ISO is van mening dat de beschikbaar gestelde gelden moeten worden besteed aan begeleiding en de onderwijsintensiteit.

De gedachte die in de SA wordt uitgesproken over de meer momenten voor een bindend studieadvies staat haaks op de voornemens voor groter studiesucces en minder uitval. Daarbij staat deze gedachte ook op gespannen voet met de gedachte uit het bekostigingsvoorstel dat elke student in de gelegenheid moet worden gesteld een bachelor en een master af te ronden. Studenten in hun tweede of derde jaar van het programma te blokkeren om verder te gaan is pedagogisch en op lange termijn ook economisch onverantwoord en onwenselijk. Het ISO is dus tegenstander van de mogelijkheden tot verruiming tot het geven van een Bindend Studie Advies (BSA).

2.7 *Indicatoren studiesucces en kwaliteit*

Met betrekking tot de genoemde indicatoren zou het ISO nog een suggestie willen doen om het vergelijken van rendementen van studenten in de bachelorfase te vergemakkelijken. Er bestaan nog steeds meerdere methoden om de rendementen van instellingen te berekenen. Op deze manier is de transparantie ver te zoeken waardoor het veel tijd kost om de rendementsgegevens te vergelijken. De methodiek moet namelijk gecheckt worden alvorens een balans op te maken. Op dit moment werken de VSNU en de HBO-Raad aan een nieuwe definitie van rendement. Dit zou een meer transparante en eenduidige manier van rendementsberekeningen mogelijk moeten maken. Het ISO is blij met dat initiatief en pleit daarom voor meer harmonisatie en standaardisatie op het gebied van rendementsberekeningen.

3. Participatie

De in de SA genoemde voornemens om beleid te ontwikkelen op de aansluiting tussen de verschillende onderwijssectoren worden door het ISO van harte ondersteund. Het ISO ziet het gebrekkig contact tussen de verschillende onderwijssectoren, in het veld maar ook binnen het departement, als een obstructie in het ketendenken en het daarbij effectief vormgeven van doorlopende leerlijnen. Deze doorlopende leerlijnen ondervinden niet alleen problemen bij de instroom in hogescholen en universiteiten, maar op vrijwel alle schakelpunten rondom het hoger onderwijs vinden nog steeds onnodige fricties plaats.

Het is van belang dat de regie over het onderwijs als geheel weer wordt opgepakt. De minister heeft deze regie formeel, maar besteedt deze al jaren inhoudelijk uit aan één en nu zelfs aan meerdere staatssecretarissen. Te vaak vinden ontwikkelingen in het onderwijs parallel plaats zonder dat er goede afstemming is. Als er naar wordt gestreefd de deelname te vergroten, studiesucces te maximaliseren en aansluitingsproblemen te beperken moet vooral het onderwijs in samenhang worden benaderd. Hopelijk bieden de afspraken met de koepels hiertoe een uitweg.

Om innovatieve projecten te ontwikkelen op het gebied van aansluiting en doorstroom vanuit zowel MBO als VO moeten er wat betreft het ISO meer middelen voor het ontplooiën van deze initiatieven beschikbaar komen. Door intersectorale samenwerking kunnen studenten goed worden voorbereid waardoor zij zo min mogelijk fricties ervaren bij de aansluiting.

3.1 *Bijzondere aandacht voor allochtone studenten*

De ambitie van de SA omtrent het verbeteren van de rendementcijfers van allochtone studenten zijn duidelijk, het ISO is positief over de extra aandacht voor deze groep en de beschikbaar gestelde middelen. Het ISO wacht met positieve spanning de resultaten van het project in de vier grote steden af.

3.2 *Leven Lang Leren*

Het ISO is blij dat in het bekostigingsvoorstel de grens van 30 jaar voor instellingscollegegeld is komen te vervallen. Dit kan voor werkenden een impuls zijn toch de studie in het hoger onderwijs op te pakken. De Associate Degree (AD) biedt hiervoor ook een goede mogelijkheid. In gesprekken met aanbiedende hogescholen blijkt dat een groot deel van de deelnemers al werkende is. Wat het ISO betreft is de AD voornamelijk gericht op Mbo-4 gediplomeerden en werkenden, hoe de AD zich verhoudt tot instroom van havisten moet in de toekomst worden gezien. In 2008 vindt in de kamer een tussenevaluatie plaats.

Het ISO deelt de opvatting dat een groot deel van de LLL-agenda terecht zal komen op hogescholen. Het ISO acht het daarom noodzakelijk dat hogescholen in toenemende mate toe gaan naar een flexibilisering van hun instroom (EVC) en onderwijstrajecten. Dit maatwerk zou op termijn ook uitkomst moeten bieden bij de instroom van Mbo'ers in het Hbo.

4. Verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt

Nederland levert goed wetenschappelijk onderzoek af maar dat wordt nog altijd weinig benut door het bedrijfsleven. Deze zogenaamde kennisparadox blijft bestaan zolang er een te groot gat blijft tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Het uitgangspunt in de SA dat deze samenwerking meer prioriteit moet krijgen, wordt dan ook door het ISO ondersteund.

4.1 Samenwerking onderwijs-arbeidsmarkt

Om de samenwerking onderwijs-arbeidsmarkt verder vorm te geven zal er een Taskforce Onderwijs-Arbeidsmarkt worden opgericht. Het ISO is positief over deze taskforce, mits deze van te voren een duidelijk doel mee krijgt vanuit het ministerie, zodat er een gedegen actieplan uit voortkomt. Daarnaast moet van te voren een gedegen tijdsplan worden uitgestippeld, zodat deze taskforce ook weet wanneer er wat van hen wordt verwacht.

4.2 Professionele masteropleidingen

De afgelopen tijd is er een felle discussie rondom professionele masters ontstaan. Het ISO is voorstander van deze opleidingen, mits er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. De invoering van een professionele master mag in ieder geval nooit leiden tot een uitholling van de bachelorkwalificatie. De SA stelt nog enkele andere voorwaarden voor de financiering: het moet gaan om een niet-doorstroom master, die wordt gevolgd nadat er reeds enkele jaren werkervaring is opgedaan. Daarnaast moet het aannemelijk zijn dat het betreffende werkveld niet zelf in de middelen kan voorzien voor de ontwikkeling van de masteropleiding. Het ISO is tevreden met de in de SA gestelde criteria. De inspectie dient in de gaten te houden dat de bredere invoering van de professionele master, de positie van de Hbo-bachelor, ook op langere termijn, niet aantast

Het ISO stelt nog wel zijn vraagtekens bij de tijdelijke financiering van de genoemde masteropleidingen. Gaan deze op den duur meetellen in de lumpsum bekostiging? Of kan het zo zijn dat de bekostiging over een aantal jaren weer ophoudt? Deze financieringsmethode leidt tot onduidelijkheid en onzekerheid bij instellingen én studenten. Tevens moeten de voorwaarden voor studiefinanciering voor de professionele masters worden uitgewerkt.

4.3 Ondernemerschap

Het ISO zet zich proactief in om de ondernemende houding onder studenten te vergroten. Wij zijn dan ook blij dat de minister in zijn aanpak niet alleen de focus legt op de zelfstandige ondernemer, maar ook op de ondernemende houding die een werknemer goed zou kunnen gebruiken. Ook de koppeling met een uitdagender studiecultuur is er één die het ISO graag maakt. Het is vervolgens teleurstellend dat er geen heldere aanpak op dit punt is. Weliswaar wordt er FES-geld gebruikt voor het openen van centra voor ondernemerschap, een project waar het ISO groot voorstander van is.

De SA laat enkele belangrijke vragen onbeantwoord. Welk beleid gaat er nu gevoerd worden om ondernemerschap meer te verwerken in het onderwijs? Gaat de overheid stimuleren dat projecten als het *HBO Certificaat Ondernemerschap* breder worden ingevoerd in Nederland? Gaat er een apart beleid gevoerd worden voor het HBO en WO? Hoe gaat ervoor gezorgd dat het ondernemerschap in alle onderwijsvormen een grotere rol krijgt toebedeeld? Het ISO gaat er vanuit dat de minister op dit punt op korte termijn met nadere voorstellen zal komen.

5. Internationalisering

Het ISO is tevreden met de aandacht die uitgaat naar de internationale uitgangspositie van het Nederlandse hoger onderwijs. Helaas is het stuk in de SA nog weinig geconcretiseerd. Het ISO realiseert zich dat dit mede veroorzaakt wordt door het feit dat de minister het initiatief heeft genomen om in het voorjaar 2008 een internationaliseringsagenda op te stellen. Toch wil het ISO nu al de volgende aandachtspunten formuleren.

5.1 *Meer samenwerking*

Allereerst vraagt de sturing met betrekking tot internationalisering aandacht. De reden is dat op dit moment internationalisering een thema is waar veel mensen mee bezig zijn, maar dan wel op eilandjes. Bovendien vermeldt de SA dat bij diverse instellingen een heldere visie ontbreekt. Om deze dilemma's te ondervangen verwacht het ISO meer sturing en regie vanuit het ministerie. Internationalisering is een groot speelveld waarin we beter moeten samenwerken om bepaalde doelstellingen te kunnen realiseren.

5.2 *Diploma Supplement*

Het ISO onderschrijft het belang van het Diploma Supplement, waarin een beschrijving van de leeruitkomsten, de bijbehorende studiepunten, de cijfers en de plaats van de graad in het Nederlandse en Europese kwalificatieraamwerk opgenomen zouden moeten zijn. Helaas zijn nog niet alle elementen geïmplementeerd. Het ISO pleit er dan ook voor om dit probleem zo snel mogelijk aan te pakken. Bovendien wil het ISO aandacht vragen voor de complexiteit van het gebruik van dit Diploma Supplement. Diverse instellingen hebben namelijk aangegeven zelf niet zeker te zijn over het invullen van het Diploma Supplement. Dit zou enerzijds toe kunnen leiden dat het instellingen enorm veel tijd kost om alle informatie correct te vermelden en anderzijds bestaat de mogelijkheid dat er fouten optreden bij het invullen van de het supplement. Dit zou de waarde van het Diploma Supplement kunnen ondermijnen en dit is vanzelfsprekend onwenselijk.

6. Sturing van het stelsel

De sturingsfilosofie in de SA is duidelijk: instellingen zijn weliswaar autonoom, maar aangezien ze publieke middelen ontvangen om het onderwijs aan te bieden verwacht de overheid daar transparantie voor terug. Waar wordt het geld door instellingen aan besteed en hoe kun je er als overheid voor zorgen dat dit de komende jaren nog beter gaat gebeuren. Het ISO steunt deze uitgangspunten, maar verwacht wel dat de minister en de instellingen deze uitgangspunten in goed overleg realiseren. Autonomie van instellingen betekent ook decentralisatie van het toezicht. Op instellingen moet medezeggenschap dus zowel formeel als feitelijk worden versterkt. Het ISO is daarom blij dat de positie van de student en de verbetering van de rechtspositie expliciet aan bod komen. Het beeld van het vorige kabinet, waarbij de student als een 'rondshoppende kritische consument' werd neergezet, wordt door deze minister gelukkig losgelaten. De grotere eigen verantwoordelijkheid naarmate het studieproces vordert, moet volgens het ISO niet te ruim worden opgevat. De bachelor is nog niet arbeidsmarktqualificerend. De ruimte die instellingen in de masterfase zouden kunnen krijgen zou niet fundamenteel moeten verschillen met die van het bachelortraject.

6.1 *Extra publieke investeringen op basis van meerjarenafspraken en stimuleringsbudget*

Het stelsel waarbij er op verschillende schalen afspraken worden gemaakt tussen overheid en instellingen spreekt het ISO erg aan. De enige vraag blijft: welke consequenties worden eraan verbonden als specifieke afspraken niet worden nagekomen? In de SA staat weliswaar dat de lumpsum kan worden stopgezet, maar de instelling zal hier fel verweer tegen gaan voeren. De minister zal in zijn plannen rekening moeten houden met fel verzet van instellingen. Welke effecten heeft dit voor het onderwijs als een deel van de lumpsum in eens stopgezet wordt. Worden hier uiteindelijk de studenten niet de dupe van? In hoeverre krijgt de instelling ruimte voor verbetering?

Het initiatief voor een Hoger Onderwijs Academie ondersteunt het ISO. Wij hopen dat er in de komende tijd een proces op gang komt waar de koepels samen een plan zullen maken hoe deze academie vorm zou moeten gaan krijgen,

6.2 *Financiering en sturing*

Het ISO vindt het een gemiste kans dat de minister het bekostigingsakkoord, zoals dat op 22 oktober 2007 is bereikt door ISO, LSVb, HBO-Raad en VSNU, niet volledig heeft overgenomen. Het hoofdlijnenakkoord is zo opgesteld dat letterlijke overname in de SA mogelijk zou zijn. Door deze bewoordingen aan te passen ontstaan er toch weer twijfels bij de uitleg van het bekostigingsvoorstel in de SA. Zo staat in het akkoord duidelijk vermeld dat "indien een student het getuigschrift behaalt, maar tegelijkertijd nog bezig is met het volgen van een tweede opleiding blijft het recht op inschrijving tegen wettelijk collegegeld behouden." In de SA is dit vertaald in "een 'bekostigde' student is het wettelijke collegegeld verschuldigd tot het moment van afstuderen." Wat hiermee wordt bedoeld is niet duidelijk, waarmee die zin voor meerdere interpretaties vatbaar is. Het ISO is dan ook van mening dat het bekostigingsakkoord helder is in zijn formulering en, omdat de minister geen inhoudelijke bezwaren aandraagt, letterlijk overgenomen zou moeten worden in de SA. Ook als het gaat om de kwaliteitsbekostiging volgt het ISO de lijn van het akkoord. De komende periode zal er een nieuwe dialoog moeten ontstaan tussen het ministerie van OCW en de onderwijskoepels, om deze grondslagen verder in te gaan vullen.

6.3 *Verhoging collegegeld*

Omtrent de voorgenomen verhoging van collegegelden is het ISO duidelijk: het kabinet heeft de mond vol van toegankelijker hoger onderwijs, hogere kwaliteit en verhoogde participatie van allochtonen. Het besluit de collegegelden te verhogen staat haaks op deze voornemens. Bovendien wordt de verhoging van collegegeld niet gekoppeld aan een extra kwaliteitsstimulus in het hoger onderwijs. Het ISO is het oneens met de dekking voor het 'Actieplan LeerKracht van Nederland' de collegegelden worden gebruikt als instrument. De minister heeft getracht de verhoging als 'bescheiden' te doen overkomen, toch lopen de collegegelden in tien jaar tijd met €220 extra op. Het ISO vindt dit onbegrijpelijk.

6.4 Studiefinanciering

Een reactie op het onderwerp studiefinanciering zou beter een reactie op 'lenen en afbetalen' kunnen heten: in de SA wordt niet gesproken over het inkomen van de student. Het ISO staat positief tegenover een eenvoudig en transparant afbetalingssysteem. Het ISO is vooral nog geen voorstander de terugbetalingstermijn te verlengen naar 25 jaar. De student moet 10 jaar extra rente betalen en doet 5 keer langer over het terugbetalen van de studieschuld dan de duur van de studie. Dit voorstel lijkt geen verbetering te zijn. Het ISO is in overleg met het ministerie en verwacht binnenkort cijfers over dit onderwerp, waarna het standpunt over dit onderwerp opnieuw wordt afgewogen.

Een verhoging van de aflossingsvrije voet naar 120% van het minimumloon ziet het ISO wel als een positieve maatregel. Als de minister lenen inderdaad aantrekkelijker wil maken stelt het ISO voor het rentepercentage op studieschulden te verlagen.

6.5 Overige aanpassingen van de wet

De versterking van de medezeggenschap en de positie van de student zijn positieve ontwikkelingen. De één loket gedachte (tevens beschreven in de ISO-notitie *Zuiver op de Graad*), de omkering van de bewijslast en de verplichte ondersteuning van studentleden in de medezeggenschap staan goed en helder omschreven, al zullen deze uitgangspunten nu nog in de wet moeten worden vastgelegd. Het recht op verhaal door studenten past goed in de versterking van de positie van de student. Alleen zal dit een voornemen zijn wat de nodige weerstand zal krijgen vanuit de instellingen, waarmee het noodzakelijk is dat dit recht op verhaal stevig wordt verankerd in de wet. Het ISO kijkt uit naar het wetsvoorstel van de minister omtrent dit uitgangspunt en zal daar constructief over meedenken.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen zou de rol van de medezeggenschap duidelijk naar voren moeten komen in het beleid van de minister. Het ISO zal hier zelf aan bijdragen d.m.v. een notitie die binnenkort verschijnt. Hierin zal o.a. de mate van inspraak van de medezeggenschap, de relatie met college van bestuur en de facilitering aan bod komen. Daarnaast wil het ISO het belang van opleidingscommissies nog eens onderschrijven. Op dit moment functioneren veel opleidingscommissies nog niet naar behoren terwijl deze commissies een belangrijke spil zouden moeten zijn in de interne kwaliteitszorg van instellingen. Daarom zou het ISO graag met het ministerie in gesprek gaan om het functioneren van deze commissies onder de loep te nemen om daarna hun positie te verbeteren.

De andere voorgestelde maatregelen worden door het ISO overwegend positief ontvangen. De scheiding tussen bestuur en intern toezicht is essentieel om de professionalisering in het hoger onderwijs groter te maken. Het doel van het ingekaderde experimenteerartikel is positief, maar dit artikel mag geen vrijbrief worden om de Kamer te omzeilen bij het instellen van een innovatief onderwijsproject. De uitgangspunten zijn positief en het ISO gaat er vanuit gaat dat deze voornemens snel in wettelijke regels zullen worden omgezet.

6.6 Financiering schakelvoorzieningen Hbo-Wo

Het ISO is blij met de afspraken die zijn gemaakt met HBO-raad en VSNU met betrekking tot schakelstudenten. Het ISO ontving veel klachten van deze studenten over hoge collegegelden en het geen recht hebben op studiefinanciering. Met deze afspraken lijken deze problemen opgelost: er worden geen oneigenlijke Bachelorgraden verleent. De redenatie dat de beloning voor een schakelprogramma bestaat uit de diplomaopslag na het behalen van de Master, is helder en redelijk. Gezien het nieuwe bekostigingsvoorstel eist het ISO dat schakelstudenten hun Wat het ISO betreft moet nog wel worden gekeken naar de voorwaarden rond studiefinanciering voor schakelstudenten.

6.7 Toezicht en accreditatie

Het ISO is tevreden met het feit dat het gezamenlijk voorstel van het ministerie, NVAO, koepelorganisaties VSNU, HBO-Raad, Paepon en de studentenorganisaties ISO en LSVB is overgenomen in de SA. Het ISO kijkt dan ook specifiek uit naar de besluitvorming van de Tweede Kamer betreffende dit voorstel en naar het verdere proces in het algemeen.

Daarnaast vraagt het ISO nogmaals aandacht voor de HOA. In mei 2007 bracht het ISO een advies uit over de vorming van de Hoger Onderwijs Autoriteit (HOA). De minister heeft tot op heden nog geen officiële reactie gegeven over dit advies. Het ISO hoopt deze reactie binnenkort tegemoet te zien. De ontwikkeling van de HOA is gericht op het integreren van verschillende organisaties zoals de Onderwijsinspectie, CFI en de NVAO of onderdelen daarvan. Het ISO denkt daarmee de bureaucratie in de registratie en controle enorm te verminderen. Deze autoriteit moet een duidelijk gezicht krijgen, niet alleen voor de hogescholen en universiteiten, maar ook voor studenten.

Op deze manier kunnen groepen studenten middels een collectief klachtrecht een onderzoek eisen of om maatregelen vragen bij de autoriteit. De scheiding van toezicht tussen de Onderwijsinspectie en de NVAO zoals is voorgesteld door het ministerie zal zorgen voor een overlapping ten aanzien van taken, wat onoverkomelijk resulteert in een stapeling van toezicht. Om nogmaals het belang van de HOA te onderstrepen verwijst het ISO naar de notitie '*Zuiver op de Graad*'.

6.8 Experimenten met institutionele hervormingen

Het ISO is en blijft sceptisch over experimenten met collegegelddifferentiatie, selectie en open bestel. De meerwaarde van het invoeren van deze hervormingen zijn in het verleden nauwelijks aangetoond, en ook nu heeft de commissie 'Ruim baan voor talent' wat het ISO betreft te weinig positieve uitkomsten.

6.9 Collegegelddifferentiatie

Het ISO ziet weinig in collegegelddifferentiatie als middel om excellentie en kwaliteit te bevorderen. Het beroept zich hierbij op de tussenrapportage van 'Ruim baan voor talent'. Er is weinig bewijs dat er een correlatie tussen deze twee begrippen zou zijn. Het enige effect dat zou kunnen optreden is de negatieve uitwerking zoals die staat beschreven in de SA: de mogelijke uitholling van reguliere opleidingen. De mogelijke verkenning van differentiatie van collegegelden voor de masterfase zou voor het ISO op dit moment alleen kunnen worden gezien in het kader van de professionele masteropleidingen. Daarbij staat reeds als voorwaarde voor bekostiging dat een professionele master niet door het werkveld zelf gefinancierd kan worden. Op deze manier kan er dus sprake zijn van de inbreng van private financiering om een opleiding te verzorgen. Het ISO wacht, samen met de minister, de uitkomsten van 'Ruim baan voor talent' af.

6.10 Selectie als Matching

Het ISO is tegenstander van de stellingname "Selectie als Matching". Matching is een zeer werkbaar concept, maar om recht te doen aan het idee 'Matching' zou eerder de woordvolgorde 'Matching als Selectie' op zijn plaats zijn. Matching betekent in onze ogen een proces van verwachtingen afstemmen tussen opleiding en student. Het ISO is tegen selectie aan de poort maar zit in 'Matching' een zeer werkbaar concept om meer binding te creëren tussen student en instelling en (zo) uitval te verminderen. Het ISO zal zeer binnenkort met een concreet voorstel komen over het invullen van het Matchingconcept.

6.11 Open bestel

Het ISO is geen voorstander van de 'open bestel' gedachte. De negatieve effecten voor studenten, de grote verschillen in kwaliteit die er kunnen ontstaan en de onduidelijkheid over waarderingen van diploma's zijn enkele bezwaren die het ISO heeft. De voorgenomen rapportage van voorjaar 2008 zal echter door het ISO wel serieus genomen worden: mocht daar aanleiding toe zijn dan zal hier serieus naar gekeken moeten worden. Toch ziet het ISO op dit moment geen aantoonbare redenen om meer experimenten op dit punt te initiëren.

7. Uitwerking Onderzoek en Wetenschap

Het deel voor onderzoek en wetenschap zal hieronder kort worden besproken. Het ISO is studentenvetegenwoordiger en heeft daarom geen uitgebreide kennis van onderzoek. De reactie van het ISO richt zich op een tweetal thema's: de invoering van graduate schools en de initiatieven rond innovatie en kennisvalorisatie.

7.1 *Graduate schools naar Amerikaans model en tenure track*

Uit de SA volgt de duidelijke overtuiging dat het huidige promotiesysteem drastisch gewijzigd dient te worden. De minister wil gaan bekijken welke elementen uit het Amerikaanse systeem in te voeren zijn in Nederland. Het Promovendi Netwerk Nederland (PNN) heeft in december 2006 een charter geschreven waarin zij op dit idee ingaan. Zij geven hier aan dat er toch wel een aantal vraagtekens gezet kan worden. In Amerika werkt het systeem van graduate schools weliswaar goed, toch is er een aantal verschillen tussen ons systeem en het systeem daar. Daarbij kunnen niet zomaar elementen worden gekopieerd. In de VS hebben de promovendi bijvoorbeeld nog ongeveer 2 jaar opleiding op vaste instroommomenten.

Het is dus niet heel gemakkelijk om het systeem van graduate schools direct te kopiëren in Nederland. De enige manier waarop dat zou kunnen is door de gehele BaMa structuur intensief te wijzigen. Er zou dan een Angelsaksisch systeem van een undergraduate en een graduate school moeten komen. De undergraduate zou dan een vierjarige bacheloropleiding zijn. In de graduate school zijn dan de master, postdoc en PhD in een school ondergebracht. Het ISO is in principe geen tegenstander van dit systeem, maar ziet zo een intensieve wijziging in het systeem op dit moment niet zitten.

In het kopje van dit onderwerp staat dat er ook ingegaan wordt op het "tenure track" wat op Amerikaanse universiteiten voorkomt. Er wordt in de algemene beschrijving kort aan gerefereerd, maar verder niets over vermeld. Het ISO gaat er dan ook vanuit dat deze optie is komen te vervallen in aanpassing van de agenda.

7.2 *Innovatieplatform en Programmadirectie Kennis en Innovatie*

Voortzetting van het Innovatieplatform (IP) is wat het ISO betreft een goed plan: het geeft aan dat dit kabinet prioriteit wil leggen bij innovatie en ondernemerschap. Toch moet hier een kritische noot bij worden geplaatst. Het vorige IP begon ook met mooie doelen maar daar is uiteindelijk weinig van terechtgekomen. Het nieuwe IP moet daarom zijn ambities zorgvuldig en realistisch opstellen.

De nieuwe directie 'Kennis en Innovatie' is een positieve ontwikkeling. Het pogen tot oplossen van problemen door middel van innovatie gebeurt nu vaak binnen één departement. Het is goede zaak dat daar nu één gemeenschappelijke directie over twee ministeries zich op gaat richten. De voorgestelde discussie met de verschillende stakeholders zou dan ook snel moeten leiden tot een helder beleid en concrete maatregelen.